

Japonya'daki Balıkçılık Yönetim Modeli ve Bu Modeli Oluşturan Değerler

Dr. Mustafa ZENGİN – SÜMAE Balıkçılık Biyolojisi Bölüm Başkanı

Türkiye balıkçılığı açısından son derece önemli ve güncel olan bir konunun, "Balıkçılık Yönetimi" konusunun, belli bir sınırlama ile anlatmanın zorluğunu yaşayarak bu yazıya başladığımı belirtmek istiyorum. Japonya'da kaldığım bir aylık zaman diliminde, gerek katıldığım kursta bizlere sunulan bilgiler, gerekse tanıtım gezilerindeki gözlemlerim, bu ülkedeki balıkçılığın bizdeki gibi merkezi yönetim tarafından ve sadece resmi otoritenin koyduğu kurallarla yönetilmediği gerçeğini çok net bir şekilde sergilemektedir. Japonya'da balıkçılık, bu kaynağı kullanan kişiler yani balıkçılar tarafından yönetilmektedir. Bu yönetim modelinde temel olarak insanın sahiplenme, mal edinme, koruma ve bireysel başarısını etkileyen temel kriterler ön plana çıkarılmaktadır. Bir tarafta kolektif, katılımcı ve toplumsal sorumluluğu paylaşma bilinci, diğer tarafta ise bireyin başarısını ön plana çıkaran, onun başarı ve kazanma güdüsünü kamçılayan bir anlayış egemen kılınmıştır.

Japonya'da balıkçılık yönetimi, hayatın diğer alanlarında olduğu gibi geleneksel ve çağdaş değerlerin bir sentezi olarak uzun bir tarihsel süreçten sonra oluşmuş ve birçok deneyim geçirerek bu günlere kadar gelmiştir. Burada Japon halkının tarihten gelen birikimlerine ve geleneksel değerlerine gösterdiği önemin de payı büyüktür. Balıkçılık kaynaklarının yönetiminde doğrudan etkili ve söz sahibi olan kooperatiflerin gelişimi incelendiğinde, bu oluşumların daha 1800'lü yılların sonundan itibaren izlerine rastlanmaktadır. Feodal dönemde samuray kanunları, balıkçı ve balıkçı köylerinin de yönetimini kapsıyordu. Bu dönemde her feodal idare kendi avladığı ürünün karşılığında ihtiyacı olan mal değişimini balıkçı birlikleri yoluyla sağlıyor ve merkezi otoriteye (Tokugawa Shogun) adil olmayan vergiler ödüyordu. 1868 yılında Japonya'da feodal sistem son buldu ve balıkçıların kendi haklarını da içeren ve ilk sivil balıkçılık birliği ve bunun yönetim ilkelerini belirleyen "Balıkçılık Kanunları" doğmuş oldu. Bu tarihten sonra giderek geliştirilen ve değişime uğrayan balıkçılık yönetim modeli İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini izleyen yıllarda, 1948 yılında bugünkü modern şeklini aldı.

Ancak bu yönetim modeli hiçbir zaman statik olmamış, birbirini izleyen yıllardan günümüze kadar demokratikleşme süreci devam etmiş, balıkçıların hak ve sorumlulukları sürekli olarak ekosistemin değişen durumuna ve balıkçıların sosyo-ekonomik konumlarına göre şekillenmiştir. Bu gelişimde en önemli referansı sosyo-ekonomik ve biyolojik araştırma sonuçları oluşturmuştur.



Japonya'daki balıkçılık kooperatifleri ve bunların oluşturduğu üst birliklerin işlevi, ülkemizde olduğu gibi salt balıkçıların gereksinim duyduğu bazı av araç ve gereçlerini temin etmekle sınırlandırılmamıştır. Bu yönetim birlikleri çok fonksiyonlu işlevleri sayesinde; av sahasındaki avcılığın düzenlenmesinden, balıkçı lisanslarına, avlanan ürünün satışına, kredi ve finans teminine, balıkçılık araştırmalarına destekten, balıkçılık politikalarını belirlemeye ve en önemlisi kaynağı kullanırken her türlü kararı verme ve uygulamada yetkili olmaya kadar çok geniş bir sorumluluk yelpazesini üstlenmişlerdir. Son derece komplike bir yapı sergileyen bu sistem sayesinde Japonya bugün, su ürünleri konusunda dünyada en fazla üreten ve en fazla tüketen ülkelerin başında yer almaktadır.

Kıyı balıkçılığı yönetim modelinde, temel olarak bu kaynağı kullanan balıkçının, sahiplendiği kaynağın kendisine ait olduğu fikri ön plana çıkartılmıştır. Balık üretiminin sürekliliğini sağlayabilmek, stokları belli seviyelerde kullanmak ve korumak için ülkedeki idari yapılanmaya bağlı olarak alt alanlar sistemi getirilmiştir. Bu sistemde, her idari bölge kendi sınırları içerisinde kalan av sahasında

avcılığı düzenleyecek önlemler almaktadır. Bölgesel balıkçılık modelinde her balıkçı yasal olarak bağlı olduğu idari bölgenin dışında avcılık yapamamakta, lisanslı her balıkçı kendi bölgesinde avlanabilmekte, her av dönüşünde avladığı ürünü kooperatifin tesis ettiği satış yerinde bizzat kendisi pazarlamakta ve av ile ilgili tüm kayıtlar doğrudan kooperatifin ilgili birimine aktarılmaktadır. Kooperatif üyesi balıkçılar, bu hizmetlerin karşılığında tüm yıl boyunca avladığı toplam ürünün miktarına bağlı olarak, araştırma, geliştirme ve balıkçılık kaynaklarını korumak amacı ile oluşturulan fona, %3 ve %5 arasında bir ödeme yapmaktadır. Bu şekilde pazarlama sürecindeki aracı tekeli en aza indirilerek, avlanan ürün doğrudan tüketiciye sunulmaktadır.

Bugün Japonya'da her bir balıkçılık sahasında, o sahanın ekolojik özelliklerine, balıkçılık tipine ve balığın biyolojik özelliklerine uygun son derece çoklu/spesifik bir yönetim modeli geliştirilmiştir. Bu modelde, ilgili kooperatife üye her bir balıkçının aynı saatte limandan ayrılarak belirlenen av sahasında, av operasyonuna birlikte başlaması ve eşit sürelerde av sahasını terk etmesine varıncaya kadar en küçük ayrıntı dahi göz ardı edilmemiştir. Bu düzenleme, idari ya da hukuki kurullarla belirlenmiş olmasına karşın uygulamada etken olan faktör bireysel disiplin ruhu ve kendi kendini kontrol mekanizmasıdır. Bu ülkede rekabete dayalı piyasa kuralları geçerli olmasına karşın, balıkçıların birbirinin haklarına saygılı olmaları ve bu sınırı sürekli korumaları ahlaki bir kural olarak kurumsallaşmıştır.

Bu kurs süresince Japonya'nın farklı balıkçılık bölgelerinde kıyı balıkçıları ve kooperatif yöneticileri ile yaptığım sohbetlerde, özellikle bizim ülkemizde kıyı balıkçıları ve büyük balıkçı grubunu oluşturan gırgır ve trol balıkçıları arasında yaşanan karşılıklı çıkar çatışmasının burada yaşanmadığını gördüm. Farklı balıkçı grupları kendi sahalarında birbiri ile barışık ve saygıya dayalı olarak üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Her kooperatifte, bir araştırma personeli gözlemci ve danışman olarak istihdam edilmekte, balıkçılıkla ilgili tüm bilgilerin aynı zamanda enstitü veya üretim istasyonlarına akışı sağlanmaktadır.

Japonya'nın Kuzeydoğu bölgesinde, Pasifik Okyanusu kenarında yer alan ve karides balıkçılığı ile karakterize edilen Niigata'da, kıyısız balıkçılık, son derece dik, ve kıyıdan itibaren 2 km'lik bir mesafede 300 m derinliğe kadar olan dar bir sahada yapılmaktadır. Bu bölgede 1987 yılına kadar karides avcılığında önemli bir üretim artışı sağlanırken, bu yıldan

itibaren gerek karides avında gerekse avlanan bireylerin boy dağılımında hızlı bir düşüş gözlenmeye başlamıştır. Pazar fiyatlarının düşmesi nedeniyle balıkçı kooperatifi bu durumu çözmek için 1989 yılından itibaren farklı büyüklükteki ağ gözü uygulamalarını başlatmış ve bu gönüllü uygulamalarına karşın karides stoklarında önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Kooperatif yönetimi bölgedeki balıkçılık araştırma enstitüsüne ağ gözü artırımının etkisini araştırmak amacı ile bir öneride bulunmuş ve 1998 yılında yürütülen araştırmalarda karides stoklarındaki zararın çok küçük ağ göz açıklığı uygulamaları sonucunda meydana geldiği tesbit edilmiştir. Bu sonuçlardan sonra kooperatif yönetimince alınan bir kararla trol torbası ağ göz açıklığı 17.8 mm'den, 30.3 mm'ye çıkartılmıştır. Ayrıca doğal karides stoklarını desteklemek ve optimum miktardaki avı sağlamak amacı ile her yıl kooperatif tarafından bu bölgede yetiştiricilik yoluyla elde edilen 7-8 milyon yavru birey denize bırakılmaktadır. Buna benzer uygulamalar, adanın Kuzeybatısında, Japon Denizi kenarında yer alan Ibaraki ve Akita balıkçı kooperatifleri tarafından, Japon pisi balığı ve çok özel bir balık türü olan kum balığı (Hatahata) için de uygulanmaktadır.



Bugün Japonya'da tüm ülke insanı için balıkçılık bir yaşam biçimini ifade etmektedir. Avcılıktan, sportif balıkçılığa, balık işleme ve değerlendirmeden, yemek çeşitlerine kadar hayatın her kademesinde bu sektörün etkileri hissedilmektedir. Belki de Japon halkının uzun bir hayat sürmesinin sırrı burada yatmaktadır. Bu ülkede, çalışmayı bir hobi haline getirmiş ve asla emekli olmayı düşünmeyen, 70-75 yaşına ulaşmış ve fabrikalarda balık etini işleyen yaşlı kadınlarından, torununa ağ tamirini öğreten, yüzündeki derin çizgilerde bütün bir yaşamın engin tecrübe ve bilgeliği saklı yaşlı balıkçısına kadar, tüm insanlar deniz ile varılmaya ve onu sonsuza değin yaşamaya sanki yemin etmiş gibiler...□